

Dante Gabriel Rossetti: El poeta de l'ànima

MARÍA ÀNGELA CERDÀ I SURROCA

Universidad de Barcelona

Be it remembered that long before this time there had been in the heart of Chelsea a kind of cult of Beauty. Certain artists had settled there, deliberately refusing to work in the ordinary official way, and *wrought*, as they were wont to put it, *for the pleasure and sake of all that is fair*. Swinburne, Morris, Rossetti, Whistler, Burne-Jones, were of this little community —all of them men of great industry and caring for little but their craft. Quietly and unknown they produced their poems or their pictures or their essays, read them or showed them to another and worked on. In fact, Beauty had existed long before 1880.¹

Aquest paràgraf inicial és, tan sols, un brevíssim context de la *Pre-Raphaelite Brotherhood*, d'aquell exquisit, complex i revulsiu Moviment d'ard-total que sorgí a Lonfres, precisament entremig d'una època de revolucions, el 1848, com a alternativa a la industrialització i a l'academicisme vigents, realçant les arts visuals sobre un background eminentment literari d'inspiració en llegendes de fe, d'armes i amor, idealitzant un passat medieval, gòtic, i l'art dels mestres *quattrocentisti*, amb la revalorització ensems de l'artesanía, el qual tingué com a líder l'artista-poeta, Dante Gabriel Rossetti, que fundà l'espíritual Confraria junta-

¹ Beerbom, Mas, «1880», *The Yellow Book*, London, Jan. 1985, vol. IV, pp. 278-279, p. 278.

ment amb els seus col·legues, els joves pintors, J. E. Millais i W. H. Hunt. Si ja el pintor i amic, J. Whistler, exclamà espontàniament «Rossetti, take down the picture and frame the sonnet»², el seu mateix germà, William Michael, reporta que «I have not unfrequently heard my brother say that he considered himself more essentially a poet than a painter.»³ Hom reconeix, per tant, a Dante Gabriel, una prepotència en ambdues arts germanes, Pintura i Poesia, les dues muses bessones d'aquest pre-rafaelita prototípic dins un Cenacle, medieval i victorià en-semble, consagrat a l'art pur, total, i al culte a la Bellesa, per a qui l'únic heroi vàlid i artista paradigmàtic és, doncs, el complex o ambivalent *pintor-poeta* que pot crear, amb els *painted poems* un superunivers on connecten el món *visible* i l'*invisible*, allà on ens transporta la sola evocació del nom de Dante Gabriel Rossetti. Aquesta personalitat, genial i eclèctica, ha estat qualificada, no pas sense fonament, de trobador fora de temps, romàntic victorià, neoplàtonic, rei i esteta màgic; tanmateix i, a desgrat del rebuig implícit en semblants figures d'etiquetes de cap mena, hom pot apropar-s'hi i emmarcar-la amb força exactitud si, considerant la seva trajectòria vital i literària, uns termes gairebé equivalents per a Rossetti, és enfocat com un poeta del culte narcisista a la personalitat, de la introspecció i l'*inner background*, del paisatge psíquic, estètic o eròtic, del misteri de les imatges oníriques inconscients i, àdhuc, de les lúgubres subconscients, amb què és creat un context imaginari "in which the visible world is no longer a reality, and the unseen world no longer a dream"⁴, en situar el panorama dins d'unes coordenades simbolistes.

Pintura i Poesia representen, per a Rossetti, no tan sols un univers artístic-literari, presidit per un *Dante's Dream*, sinó també una alternativa a l'amenaça de la seva època, la industrialització o el progrés mecànic, merament tecnificat, deshumanitzat, essencialment materialista i, per tant, gens adequat als enlairats anhels de l'esperit: un *món rebutjat*, per tant, que l'actitud poètica vol refer al seu antull i substituir,

2 Doughty, Oswald, «Rossetti's Conception of the Poetic», a: SAMBROOK, J., *Pre-Raphaelitism*, Chicago-London, Oxford University Press, 1968, pp. 153-165, p. 157.

3 Rosetti, William M., «Preface» a: *The Poetical Works of Dante Gabriel Rossetti*, London, Ellis and Elvey, 1891, pp. XV-XXXI, p. XXX.

4 Symons, Arthur, *The Symbolist Movement in Literature*, London, Constable and C. Ltd., 1911, p. 4.

mitjaçant la Bellesa i la recuperació dels símbols transcendents, per un arquetípic *món desitjat*, sense més realitat que la imaginativa impulsada, també, per una constant nostàlgia de paradís i freqüentant regions oníriques.

Poeta de la mística de l'aïllament i de l'abstracció de mirar endins, d'estats anímics intermedis o bé crítics, vinculats a universos invisibles, quelcom clandestins o esotèrics, Rossetti tractà, doncs, de comunicar-se amb l'exterior mitjançant un llenguatge simbòlic i, també, intermedi entre essències ocultes i aparences, o bé cercant una expressió suprema de la Bellesa «in the beauty of women, and chiefly in the mysterious beauty of faces»⁵, potenciant molt més *la contemplació* que no pas l'acció, tal com correspon a aquest personatge narcisista que s'interessà, no pas pels viatges en sentit geogràfic, ja que ni tan sols no visità la seva pàtria d'origen, Itàlia⁶, sinó per l'experiència interna, pel romiatge a l'interior de si mateix o bé, semblantment al seu mestre, Dante, amb incursions al més enllà. Certament i com ho afirmà Pater «although each art has thus its own specific order of impressions, [...] each art may be observed to pass into the condition of some other art [...] not indeed to supply the part of each other, but reciprocally to lend each other new forces»⁷, en Rossetti, Poesia i Pintura presenten, a voltes, una complementarietat i, a voltes, una divergència. El nou Dante-artista cerca afanyosament la Bellesa, però la recerca en la seva ànima-bessona o visió ultraterrenal, aureolada d'una simbologia melangiosa i sensual alhora i que reflecteixen, tot idealitzant-la, els seus quadres d'icones ambivalents, com ho és gairebé tot allò que fa referència a la personalitat, també ambivalent, d'aquesta personalitat artístic-literària, que formen la mitologia de la seva peculiar religió de l'art.

Rossetti apareix no tan sols com un capdavanter del futur Simbolisme europeu, d'innegable procedència pre-rafaelita, sinó també com un precursor fins i tot del mateix freudianisme —salvant les degudes distàncies entre ciència i poesia—, també perquè la seva vida fou una

⁵ Symons, Arthur, *Studies in Strange Souls*, London, Ch. J. Sawyer, 1929, p. 47.

⁶ Gallego, Julián, «P. R. B. (Los pre-rafaelistas)», *Revista de Ideas Estéticas*, Madrid, 1959, pp. 309-327, p. 313.

⁷ Pater, Walter, *The Renaissance*, London, MacMillan and Co.Ltd., 1917, pp. 133-134.

crisi constant, a causa de sentiments i d'experiències contradictoris⁸ que el torturaren fins a la mort, que li sobrevingué el mes d'abril de 1882, després d'una existència vacil·lant entre *sleeping life* o vida imaginativa i veritable i *waking life* o vida real i fictícia o frustratòria per a ell. Per tant, Rossetti ignora el món real i es llença al món imaginatiu on «The love of beauty, the love of love, because love is the supreme energy of beauty, suffices for an existence in which every moment is a crisis»⁹ i s'endinsa en la pròpia *vida interior*, que comunica mitjançant els símbols com a formes intermèdies entre univers-visible i univers-invisible. En tractar de Rossetti, és gairebé obligar de recórrer al lúcid assaig que li dedicà Walter Pater, on sintetitza la personalitat del Dante del segle dinovè afirmant que «Like Dante, he knows no region of spirit which shall not be sensuous also, or material [...] of those bodily powers and aspects which counted for so large a part of the soul, here».¹⁰

Per tant, abans de penetrar dins els dominis estrictament poètics de l'autor, cal fer una breu referència a la seva narració o, més exactament, prosa-lírica o poema en prosa —que esdevindrà un gènere distintiu dels simbolistes—, publicada el 1850, quan Dante Gabriel tenia 22 anys, a la revista que fou òrgan efímer de la *Pre-Raphaelite Brotherhood*, també fundada i impulsada per ell, *The Germ*, amb el títol de *Hand and Soul*, on revela ja el seu credo estètic referit a l'experiència interna, oculta i, per tant, al tema de l'enfrontament artista amb societat-naturalisme-historicisme. A *Hand and Soul*¹¹ i amb un background de retaule del quattrocento, Rossetti gairebé s'hi autoretrata prematurament com un pintor italià, Chiaro dell'Erma, d'Arezzo, un jove que, fidel als seus ideals i cercant la fama que creu que es mereix, es troba en un dilema constant entre la Fe i l'adoració de la Bellesa i, efectivament, la vida de Rossetti fou «a crisis at every moment»¹². Així, després que uns murals pintats per Chiaro, a l'atri d'una església, són ma-

8 vid. Cerdá i Surroca, Maria Àngela, *Els pre-rafaelites a Catalunya*, Barcelona, Curial, 1981, pp. 58-95.

9 Symons, Arthur, «Dante Gabriel Rossetti», a Warner, E. and Hough, G., *Strangeness and Beauty*, I, Cambridge University Press, 1983, pp. 218-220, p. 219.

10 Pater, Walter, *Appreciations*, London, MacMillan and Co. Ltd., 1918, p. 213.

11 Rossetti, Dante Gabriel, «Hand and Soul», a *Pre-Raphaelitism*, pp. 45-56.

12 Pater, Walter, *op. cit.*, p. 211.

culats amb la sang d'una contesa entre dos bàndols poderosos i enemics, el jove artista, enfonsat en el dubte i atordit per la brutalitat humana, s'agita entre cogitacions inquietants. És llavors quan, d'una manera sobrenatural, rep Chiaro la visió d'una dona bella i beatífica, que se li manifesta com la imatge «of thine own soul within thee»¹³. Tot seguit l'*ànima* o, també, la musa *poètica*, s'adreça al pintor, que és la mà i clou la revelació tot dient el que, en resum, equival a la mateixa essència del nou missatge pre-rafaelita:

Chiaro, servant of God, take now thine Art unto thee, and paint me thus, as I am, to know me: weak, as I am, and in the weeds of this time; only with eyes which seek out labour, and with a faith, not learned, yet jealous of prayer. Do this; so shall thy soul stand before thee always, and perplex thee no more.¹⁴

Consegüentment i tributant culte a la bellesa anímica i al subjectivisme personal, Rossetti-pintor representarà sempre, als seus quadres d'arquetipus femenins on triomfa la dona-ídol, no pas la mateixa model sinó la visió momentània però eternitzada del seu estat psíquic, íntim, del seu somieig com a centre d'interès i, a voltes, també amb el sonet-ànima de la pintura col.locat en un angle del *painted-poem*. Aquesta ambivalència de la model-total pictòrica fou admirablement expressada en un sonet de la germana —i model, al començament— de l'artista, la notable poetessa, Christina Rossetti, que és escaient de reproduir:

One face looks out from all his canvases,
one selfsame figure sits or walks or leans:
we found her hidden just behind those screens,
that mirror gave back all her liveliness;
a Queen in opal or in ruby dress,
a nameless girl in freshest summer greens,
a saint, an angel —every canvas means
that one same meaning, neither more nor less.
He feeds upon her face by day and night,
and she with true, kind eyes looks back on him,
fair as the moon and joyful as the light:
not wan with wanting, not with sorrow dim;
not as she is, but was when hope shone bright;
not as she is, but as she fills his dream.¹⁵

¹³ Rossetti, Dante Gabriel, *op. cit.*, p. 51.

¹⁴ Rossetti, Dante Gabriel, *op. cit.*, p. 55.

¹⁵ Waugh, Evelyn, *Rossetti. His Life and Works*, London, G. Duckworth and Co., 1975, p. 188.

Certament, la galeria d'aquestes belleses enigmàtiques o augustes afligides respon a una sola imatge i visió única, la de l'ànima de llur autor, una imatge que reproduïx el moment ideal o crític, segons el somni o malson, i que malda per manifestar-se per mitjà del quadre-símbol com a resposta al missatge esotèric, remot, de *Hand and Soul*, que aboleix les frustracions historicistes i temporals amb l'esperit-poètic: «and paint me thus, as I am, to know me».

Thou fill'st from the winged chalice of the soul
thy lamp, o Memory, fire-winged to its goal.

(D. G. Rossetti, «Mnemosyne»)

La poesia més característica de Dante Gabriel Rossetti, amb elements estilnovistes i d'inspiració dantesca, amb al·legories i peculiars antropomorfismes, de fet no és gaire divulgada, primerament perquè poca cosa n'ha estat traduïda i, a més, perquè és una expressió especialment complexa d'una experiència interior poètico-màgica. Uns conflictes psíquics essencials entre els opòsits *libido* i *destrudo* o Eros i Thànatos solen apareixer en l'antítesi ben freqüent de *llum* i *tenebres* dins aquest univers poètic creat per aquest Dante del segle dinovè que lluita contra un món quotidià hostil i buit de símbols, desproveït de Bellesa: «And Love, our light at night and shade at noon, /lulls us to rest wiht songs» (THL, XXII)¹⁶. D'altra banda, la poesia de Rossetti és molt més contemplativa que no pas activa i conté la revelació de l'Amor, al costat de la Bellesa, de la qual «He has stimulated a new sense, by which a new mood of beauty can be apprehended»¹⁷. Tanmateix, quin és aquest estil de projectar la Bellesa?

En conjunt, la crisi o tragèdia vital d'aquest pintor-poeta preraphaelita, igual com també la d'alguns deixebles, es dispara de la polarització entre dos extrems oposats, que la llengua anglesa pot expressar amb uns mots tan apropiats com difícilment traduïbles, és a dir, *soul-full* (ple d'ànima) i *soulless* (sense ànima). No és pas estrany, per això, que Rossetti sigui no tan sols el líder de la interessant i apassionada *Pre-Raphaelite Brotherhood*, la Confraria que representa el darrer moviment espiritual d'Occident, sinó que, a més, en sigui la personalitat paradigmàtica i, alhora, la més fascinant i atractiva en conjunt. Ni tam-

¹⁶ Per no recarregar les citacions, els sonets de *The House of Life*, de D. G. Rossetti, seran citats amb les inicials THL, seguides de la xifra romana del sonet corresponent.

¹⁷ Symons, Arthur, *op. cit.*, p. 218.

poc no ho és que aquest moviment, en retre un culte ideal a la Bellesa i a l'Esperit constituís l'alternativa de la industrialització i del tecnicisme sense ànima que, igualment, des de la nació britànica acabarien imposant al món llurs postulats materialistes.

Rossetti, que traduí magistralment en anglès tota *La vita nuova*, en els sagrats fulls de la qual Dante segellà la seva joventesa, genera dins el Moviment Pre-Rafaelita la inspiració en l'obra del geni florentí, amb què tant l'esperit de l'etern i altíssim poeta com la figura de Beatrice s'incorporen, per mitjà d'aquesta escola poètico-pictòrica, a la literatura i a l'art anglès. Al costat d'això un nou estil sensible-ultrasensible, que pot ésser qualificat de *rossettisme* i també de *paradisisme* comença ja a definir-se, com a la poesia germinal, titulada *The Blessed Damozel* adreçada, segons els postulats estilnovistes, a aquell *unfulfilled love* ideal envers la *donna angelicata*, l'esposa-mística celestial i gran-absent per la mort i en la qual conflueixen, per tant, el que és humà i el que és diví; semblantment a la seva antecessora, Beatrice, la *Damozel* vol ésser un símbol eròtic de categoria mística, que duu tres assutzenes a la mà i, a la testa, una aurèola de set estels; i és, clarament, una anticipació de la superfemina que serà una constant dins la literatura i les arts visuals del vinent Modernisme simbolista. Respon, igualment, a la temàtica, suggeridora per a Rossetti i que després patí en carn pròpia, de la mort de la dona-estimada, com en dues pintures famoses, simbòlicament dantesques, és a dir, *Dante's Dream* (1856) i *Beata Beatrix* (1863), on l'ànima bessona es manifesta en la bella-morta.

Fou *The Blessed Damozel* la primera poesia publicada a la revista *The Germ*, l'any 1850, pel jove poeta, Dante Gabriel Rossetti, i ja amb la intuïció de l'ànima en exili, però identificada amb la imatge d'una donzella paradisiaca, parenta espiritual de l'aparició de la narració ja esmentada, *Hand and Soul*:

She had three lilies in her hand
and the stars in her hair were seven.¹⁸

Però hi ha dues línies-clau sobre la relació amorosa, més enllà de la mort i en un superunivers amb «The soul whose likeness with thy soul/ was but his love for thee», entre ànimes geminades que, tanmateix, són

¹⁸ Rossetti, Dante Gabriel, *Poems and Translations 1850-1870*, London, Oxford University Press, 1968, p. 1.

oposades en llur essència: terrenal i celestial, moviment i fixació, temporal i eternal.¹⁹

La poesia conté una gamma de motius religiosos i, en germen, pròpiament pre-rafaelites, des de les assutzenes i roses fins a les aurèoles o ales angèliques, amb un sentit revelador de l'anhel místic de paradís, fora de contingències espacials o temporals i on ressona la música celestial:

And the angels meeting us shall sing
to their cisterns and citoles²⁰.

Fins a cert punt *The Blessed Damozel* és una fita iniciàtica de la insòlita aventura i tragèdia vuitcentista de la *Pre-Raphaelite Brotherhood* la qual, enmig de la complexitat i disparitat intrínseques que cohesionen els parentius espirituals entre les personalitats que la integren, troba la seva mateixa essència i síntesi en el protagonisme anímic dins la gran empresa mortal-immortal. Perquè la mateixa psique de poeta, Rossetti, igual com una flama trèmula i agitada, es revela poèticament i pictòrica per mitjà de símbols ignis perdurables, d'estàtics centelleigs de gemmes i alerta als moviments de l'ànima²¹, com una flama somoguda per les sensacions més subtils i que l'envolta d'un perpetu estat de mort-en-vida i en cerca, també perpètuament i com si d'un Graal redemptor i esotèric es tractés, de la Bellesa. La claror d'aquesta flamarada manifesta la riquesa interior i els matisos sorprenents de l'ànima de Dante Gabriel Rossetti.

Ben significativament, *The Blessed Damozel* té el seu opòsit en una altra poesia coetània, amb el títol trivial de *Jenny*, on es perfila la *damisela maleïda*, perdedora en comptes de salvadora i que, gradualment, s'anirà imposant en l'obra del pintor-poeta i s'apoderarà del seu esperit turmentat. Representa Jenny —Ginebra— la bellesa prostituïda, que a la seva cambra sòrdida o *soulless* omple de perplexitats el jove poeta. En aquest context, antagònic de *The Blessed Damozel*, hi ha metafòriques espines, en comptes d'assutzenes i de roses, diners en comptes d'aurí-

¹⁹ Johnson, Wendell Stacey, «Rossetti as Painter and Poet», a *Pre-Raphaelitism*, pp. 220-229, pp. 225-227.

²⁰ Rossetti, Dante Gabriel, *op. cit.*, pp. 3-4.

²¹ vid. Hunt, John Dixon, «A Moment's Monument», a *Pre-Raphaelitism*, pp. 243-264, p. 254.

fiques aurèoles i, en comptes de músiques angèliques, els sorolls londinencs i del mercat de la *ciutat dels homes*, mercantilitzada, on pertany la dona-venuda i perduda, i oposada, per tant, a la *ciutat de Déu*, subtil i salvífica:

Jenny, you know the city now.
A child can tell the tale there, how
some things which are not yet enroll'd
in market-lists are bought and sold [...]
when Saturday night is market-night.²²

Resumint, Jenny, una anti-Beatrice, es contraposa, doncs, al reialme de Beatrice o de la Damozel dins la Jerusalem celestial i s'associa, per tant, a la *città-dolente*. La tensió entre ambdós pols dispara la tasca pre-rafaelita essencial, teòrica i pràctica alhora, de construir, mitjançant l'art, la pre-industrialitzada i paradisiàca *ciutat de Déu* dins la profanada i semiinfernal *ciutat dels homes* —i que, de fet, és la base de les doctrines tant de Ruskin com de Morris— en llur aspiració, lliure de contingències, a la reialesa originària perduda: implantar, mitjançant la pràctica de la Religió de l'Art, contra la del Comerç, l'espai sagrat en comptes de l'espai profanat.

Però si *The Blessed Damozel* o *Hand and Soul* pertanyen al reialme de la innocència, Jenny pertany a l'analogia de l'experiència que, finalment, Rossetti al·legoritzarà en una altra narració-poema, ja més tardana i del mateix títol que una poesia, *The Orchard Pit* (1969), escrita quan l'autor, ja vidu de la seva muller i model medievalitzant, Elizabeth Siddal, pateix els malèfics efectes de l'alcohol i la droga, a què s'avesà per combatre els efectes anihiladors de l'insomni. *The Orchard Pit* és un títol ben al·lusiú de la feminitat com a agent del mal i de la perdició, amb ressonàncies de Circes i Venusbergs, encarnats en una extraordinària fèmina destructiva:

Her song spreads golden wings upon the air,
life's eyes are gleaming from her forehead fair,
and from her breasts the ravishing eyes of Death.²³

Aquesta rotunda imatge de *libido/destrudo*, prototípica bellesa-maleïda, revela el pathos obsessiu i progressiu del poeta que l'empeny,

²² Rossetti, Dante Gabriel, *op. cit.*, p. 66.

²³ Rossetti, Dante Gabriel, *The Poetical Works of Dante Gabriel Rossetti*, London, Ellis and Elvey, 1891, p. 378.

en l'art i la vida, cap a l'extrem oposat del misticisme iniciàtic, cap al paganisme i, consegüentment, cap a un postpre-rafaelisme, fatalment, si «Yet I knew never but this dream alone»; a més, «I saw a white hand holding forth an apple, and heard the first notes of the Siren's song [...] and her words were, «Come to Death»; and Death's name in her mouth was the very swoon of all sweetest things that be»²⁴. En síntesi, Rossetti transmet el seu missatge inicial, a *Hand and Soul*, mitjançant la *visió* aurífica, i el seu missatge final, a *The Orchard Pit*, mitjançant el *malson*, Thànatos, simbolitzat en una sirena, la *dona-animat* i oposada, com la dona-venuda, a la *dona-àngel*.

Convé, tot seguit, endinsar-se dins l'obra, singular i complexa, *The House of Life —A Sonnet Sequence*, títol d'ascendència astrològico-esotèrica, que totalitza 102 sonets, ja que Rossetti ressuscità aquesta forma preciosista emprada per Milton, Shakespeare, Donne, a Anglaterra, on el poeta abocà les seves vivències internes, el seu intrincat i dramàtic itinerari espiritual i sentimental, que comprèn al voltant de trenta anys, gairebé fins a la seva mort. Durant aquesta via difícil d'un inadaptat, amb lluites i crisis sovintejades, agitacions febrils, on no manquen deserts desoladors ni nits obscures, transfigurades a voltes en l'alliberador somni-visió, totes les imatges o al·legories, així com els característics antropomorfismes rossettians d'idees abstractes, adquireixen una significació plena, numènica. Nogensmenys, «He calls what is really the House of Love *The House of Life*, and this is because the house of love was literary to him the house of life. There is no mystic to whom love has not seemed to be the essence or ultimate expression of the soul.»²⁵ En efecte, en aquesta casa encantada, galeria d'espills màgics, hi apareixen múltiples facetes de l'introspectiu poeta de la psique, en definitiva de l'*ànima*, paraula recursiva dins aquest cosmos poètic ja que hi té un capteniment humà, gairebé com fan les persones dins les cases paradises, moblades, adornades, amb racons secrets o bé enjardinats, amb estances per a menjar-hi, dormir-hi, escoltar-hi música, etc. Emmarcada pel binomi que l'estructura, amb els subtítols de *Youth and Change* i *Change and Fate*, l'obra té, a la primera part, un domini més intens d'*Eros* i, a la segona, respectivament, de *Psique*, ambdós en una conflictivitat constant durant aquest romiatge vital i poètic rossetià. El di-

²⁴ Rossetti, Dante Gabriel, «The Orchard Pit», a *Strangeness and Beauty*, pp. 133-134.

²⁵ Symons, Arthur, *op. cit.*, p. 219.

ficil maridatge *Eros-Psique* descriu la línia rellevant d'aquesta *opus magna*, simfonia anímica envoltada de misteri i semiil·luminada amb *fuoco sacro*. Ja, al mateix atri del santuari hi ha, com monument d'imponent majestat, un Sonet, sense títol i definint què és, per a Rossetti, el sonet:

A Sonnet is a moment's monument,
memorial from the Soul's eternity
to one dead deathless hour. Look that it be,
whether for lustral rite or dire portent,
of its own arduous fulness reverent:
carve it in ivory or in ebony,
as Day or Night may rule; and let Time see
its flowering crest imperleed and orient.²⁶

Aquestes ratlles contenen el programa rossettià dins la seva fantàstica mansió i realcen, alhora, les polaritzacions essencials de Trànsit/Permanència, Temporalitat/Eternitat, Mort/Immortalitat. Sonet monumental i distribuït a la manera anglesa, les dues ratlles del sextet de la segona part diuen:

A Sonnet is a coin: its face reveals
the soul, —its converse, to what Power', tis due:—

Artístic monument i utilitària moneda, on la cara o l'anvers duu gravada l'efígie de la mateixa *ànima* i que, amb la seva ambivalència intrínseca, expressa no tan sols la constant dicotomia rossettiana sinó que conté la clau d'or per a poder obrir els tresors —o el *poder*, que figura al revers— guardats dins la *casa*; per tant, a quina Potència és deguda aquesta moneda? Ho aclareixen les línies següents: a la Vida, a l'Amor però, ensems, com a inexorable *toll to Death* en arribar, finalment, *mid the dark wharf's cavernous breath*, fins a Caront, el qual transporta les ànimes a l'altra riba. Ja que aquest innominat sonet-preludi es tanca amb la mateixa paraula *Death*, base del monument i motor invisible de l'univers pre-rafaelita, la Mort, com a única certesa, tanmateix, enmig de la incertesa terrenal i, si al *moment* li dreça un *monument*, grava l'*esperit* en una *moneda*. En conjunt, *The House of Life*, escola d'*art* i de *vida*, autobiografia psíquica, segueix un itinerari espiritual i tortuós, entremig de zones oníriques, moments entre somni-vetlla, estats psíquics intermedis i revelats per la simbologia poètica... Els cinquanta-cinc sonets de la primera part del recull tenen, com en una *House of Love* i com ho proven igualment llurs mateixos títols, un cai-

²⁶ Rossetti, Dante Gabriel, *The Poetical Works of Dante Gabriel Rossetti*, p. 176.

re d'experiència eròtica²⁷: en efecte, l'himeneu místic, l'amor ideal entre ànimes bessones o el genuí *unfulfilled love* pre-rafaelita hi són expressats amb metàfores i antropomorfismes referits, constantment, a l'ànima feta tangible:

Can rob this body of honour, or denude
this soul of wedding-vestment worn to-day? (THL, VI)
And my soul only sees thy soul thy own! (THL, IV)
Thy soul I know not from thy body, nor
thee from myself, neither our love from God. (THL, V)

El sonet titulat *The Portrait* retrata la bellesa-anímica, manifestada exteriorment però enigmàtica, com una icona d'aquest temple de la bellesa-còsmica:

That he who seeks her beauty's furthest goal,
beyond the light that the sweet glances throw
and refluent wave of the sweet smile, may know
the very sky and sea-line of her soul. (THL, X)

És un retrat que evoca la pintura, reputada com una de les millors de Rossetti, *Water-Willow*, on la dona-ídol entre les branques de salze, de qui «The shadowed eyes remember and foresee» (THL, X), recorda la mateixa Gioconda.

Tanmateix, entre tensions i lluites, s'intensifica progressivament una musicalitat poemàtica, un lirisme, referits a una interiorització, ja que Dante Gabriel que, paradoxalment, no fou pas un filharmònic, sap crear no tan sols una melodia misteriosa i silenciosa sinó que també afirma rotundament «The music lives upon my brain»²⁸. Així tant els afectes avortats com els «inner dreams» o la gamma d'estats psíquics, intensificats amb imatges extretes de la natura i del drama còsmic, són també subratllats amb inefables metàfores del món sonor, intrínsecament incorporat a aquesta suite en versos:

Sweet fluttering sheet, even of her breath aware,
oh let thy silent song disclose to me
thy soul wherewith her lips and eyes agree
like married music in Love's answering air. (THL, XI)
What while Love breathed in sighs and silences
through two blent souls one rapturous undersong. (THL, XIII)

²⁷ vid. Swinburne, Algernon Charles, «The Poems of Rossetti», a *Strangeness and Beauty*, pp. 249-255, pp. 250-251.

²⁸ Rossetti, Dante Gabriel, *op. cit.*, p. 253.

Mentrestant, amb aquest flirteig psíquico-eròtic, l'ànima es va manifestant com si eixís d'una naixença mística vers una Vita Nuova:

Say, Master, shall not Death make manifest (...)
The love-moon that must light my soul to Love? (THL, XXXVII)
And, as she kissed, her mouth became her soul. (THL, XLV)
O soul-sequestered face, thy form and hue! (THL, XLVIII)

Consegüentment, en molts sonets de la cinquantena que formen la segona part, l'ànima, tot i trobar-se presonera d'enigmes metafísics, ja predomina rotundament, amb clarobscurs poètics més accentuats i subratllats *musicalment*, patèticament, per damunt del mateix Amor, com a *The Song-Throe*: «The Song-god —He the Sun-god— is no slave/of thine: thy Hunter he, who for thy soul/ fledges his shaft» (THL, LXI). L'esperit, doncs, entre *Change and Fate* s'encara no pas amb l'ànimabessona ni amb la bellesa inspiradora, sinó amb el més-enllà dominat pe *Death*, la Mort. Els estats intermedis de la natura, llum-fosc, en revelen uns altres de psíquics però *crítics, canviants, trements, de death-in-life*, com entre «some prisoned moon, some dying sun» (THL, LXII), ja que els insomnis i malsons torturen el poeta i «who, sleepless, hath not anguished to appease/ Tragical shadow's realm of sound and sight/ Conjectured in the lamentable night?...» (THL, LXII). D'aquesta segona part, el primer dels sonets es titula *Transfigured Life*, on la pluja purificadora té un carisma de bateig:

And from that song-cloud shaped as a man's hand
there comes the sound as of abundant rain. (THL, LX)

Amb títols com *The Heart of the Night, A Dark Day, Barren Spring, Death Songsters, Lost on Both Sides, etc.*, ofereixen un contrast marcat amb els anteriors, paneròtics en conjunt, de la primera part i, àdhuc, finalment un divorci i una desintegració progressiva:

So separate hopes, which in a soul had wooed
The one same Peace, strove with each other long (THL, XCI),

que subratllen els opòsits sensorials —com de claror-tenebres, de silenci-sonoritat— o estacionals vistos, però, com a patològics: «With the dead boughs that Winter still must bind, / and whom to-day the Spring no more concerns» (THL, LXXXIII), fins a arribar a unes torturadores nits fosques de l'ànima.

Dins aquesta sensitiva i espiritual alhora *House of Life*, palau màgic i temple conjuntament, on es desenvolupa el drama cos-ànima i, semblantment a un cicle vital, amb actes de naixença, mort, casament, se-

paració, de dormir, menjar o vestir-se, estimar, plorar, escoltar música, callar, esperar, desesperar, somniar, patir i, en fi, *viure-hi* com en «a soul's board set daily with new food» (THL, LXIII), hi ha també, en una mena de museu, «A certain section of Mr. Rossetti's work as poet and as painter may be classed under the head of sacred art; and this section comprises much of his most exquisite and especial work.»²⁹. Es refereix Swinburne a uns sonets de la segona part, ben característics de l'autor, dedicats a quadres, tant del mateix Rossetti com d'altres mestres cèlebres, especialment del Quattrocento i del *natzarenisme* o *purisme*, presents als primers quadres de Rossetti, que era deieble de Mados Brown, com a *Ecce Ancilla Domini* (1850). Aquest *Art nou*, simbolista i revulsiu, es troba reflectit al sonet *St. Luke the Painter*, del tríptic *Old and New Art* (THL, LXXIV, LXXV, LXXVI) on propugna una pintura *amb ànima*, genuïnament pre-rafaelita i oposada, per tant, a la *grandeur* academicista «soulless self reflections of man's skill» (THL, LXXIV) i que s'imposà pertot arreu després del gran pintor renaixentista, Raffaello Sanzio, ofegant l'esperit amb la tècnica; alhora hi defensa, és clar, el medievalisme per damunt del renaixentisme.

Contra el triomfalisme industrial i tècnic es disparà la rebel·lió artística dels prohoms del pre-rafaelisme per tal de recuperar, amb llur predicació i simbolització, la llibertat i puresa artística i anímica: per tant, l'*ànima* en exili ha d'ésser rescatada, amb què ressorgeixen uns nous Perseus, Sants Jordis o Sígfrids, entre els escassos mites masculins de llur context imaginari.

Una altra parella de sonets, com les dues cares d'una moneda, ostenten i sintetitzen la característica i constant dicotomia rossettiana i en descriuen l'*inner landscape* conflictiu³⁰; són inspirats, respectivament, en dos quadres seus, mitològics i antitètics de l'etern-femení —un tema fascinant per a l'autor—, *Lilith* i *Sybilla Plamifera* i, certament, revelen que «In all the glorious poem built up of all these poems there is no great quality more notable than the sweet and sovereign unity of perfect spirit and sense, of fleshly form and intellectual fire»³¹. De *Lilith* o *Body's Beauty*, la bellesa perdedora i sense-ànima, en diu *The rose*

²⁹ Swinburne, Algernon Charles, *op. cit.*, p. 252.

³⁰ Doughty, Oswald, *op. cit.*, p. 158.

³¹ Swinburne, Algernon Charles, *op. cit.*, p. 251.

and the poppy are her flowers (THL, LXXVIII), on rose significa la sensualitat i *poppy* la droga que injecta letargia i mort:

And still she sits, young while the earth is old,
and, subtly of herself contemplative,
draws men to watch the bright web she can weave,
till heart and body and life are in its hold.

(THL, LXXVIII)

Sybilla Palmifera o *Soul's Beauty*, consagrat a la Bellesa-ideal de l'ànima-bessona, allunyada i anhelada, difícil d'assolir, s'adreça a l'enigmàtica sacerdotessa-vident, lligam entre el món humà i el diví i ritualitzada com a superfemina «Under the arch of Life, where love and death, / terror and mystery, guard her shrine» (THL, LXXVII) i objecte d'eleuada adoració:

Following her daily of thy heart and feet,
how passionately and irrevocably,
in what fond flight, how many ways and days!

(THL, LXXVII).

Ambdós sonets replantegen, doncs, l'etern dilema de Rossetti, la polarització de la bellesa anímica i corporal que, a la seva obra literària i artística equivalen a una Beatrice i a una Anti-Beatrice respectivament; d'una manera semblant, podrien evocar les seves dues tendències i muses-bessones, Poesia-Pintura, l'una íntimament desitjada i l'altra més sensorialment atractiva. I, en aquest context, cal no oblidar l'exhumació feta fer, per l'autor mateix, del seu llibre de poemes que havia dipositat dins el taüt de la seva esposa difunta, Elisabeth, l'any 1869³², quan volgué recuperar i cultivar intensament els seus dots poètics.

Ambdues muses rossettianes representen, igualment, els dos pols d'una cosmicitat, d'una totalitat estructurada, doncs, «in the pursuit of beauty [...] from the most sensuous to the most intellectual and the most spiritual»³³. Dos hemisferis que ostenten, a més, una altra oposició conflictiva entre *dia* o *realitat* o *frustració* i *nit* o *somni* o *misteri* que equivalen, dins aquest cosmos literari de Rossetti, els primers a un Món Rebutjat i els darrers a un Món Desitjat, que és *l'imaginari* i, tanmateix, de fet *el veritable* per al poeta, el que constitueixen uns

³² Heath-Stubbs, John, «Pre-Raphaelitism and the Aesthetic Withdrawal», a *Pre-Raphaelitism*, pp. 166-185, p. 171.

³³ Eliot, Thomas Starns, *The Sacred Wood. Essays*, London, University Paperbacks, Methuen and Co. Ltd., 1960, p. 169.

elements primordials com foc, aigua, minerals, flors, o els seus característics i al·legòrics antropomorfismes del mateix univers invisible i ocult... «And Song, whose hair / blew like a flame and blossomed like a wreath; / and Art, whose eyes were worlds by God found fair» (THL, C).

Nogensmenys, dins aquestes estances d'estructures imaginàries, amb un tancament i una comunicació progressives, hi ressonen «the desultory feet of Death» (THL, LXV) revelant la gran presència de Thànatos, el personatge invisible, l'espectre amenaçador que, malgrat amulets, talismans i oracles, té sota el seu fatal encís ambdós compartiments de la rosettiàna mansió o *inner dream* i que ostenta, ensems, uns trets de la monstruosa Esfinx, l'ésser que li inspirarà, significativament, els darrers dibuixos i poemes de la seva existència.

Per tant, la galeria transcendental de la iconografia rosettiàna dins el poema *The House of Life* sembla estremir-se amb un únic anhel: el d'ésser estimat com s'estima tan sols la Bellesa Absoluta, la plenitud d'una aspiració visionària i alliberadora de presons obscures. I responen a aquestes ànsies uns talismans de pedres i metalls preciosos o joiells, com l'or i la *perla* —la il·luminació i l'ànima, respectivament—, uns tresors servats, tanmateix, per imponents i enigmàtiques esfinxs.

Perquè el poeta de l'ànima, avançant-se intuïtivament a la ciència, intentava amb l'autointrospecció un retorn als orígens i al super-jo, cercant la solució del conflicte íntim i universal alhora entre *libido-destrudo* o Eros-Thànatos. Per tant la seva poesia, ressò d'uns mons remots i ancorada en la quotidianèitat de l'existència, presenta també una interrogació constant: un qüestionari o un test precursor de la mateixa psicoanàlisi, una poètica-enquesta a la qual Rossetti sotmet la pròpia *ànima*, l'anvers de la simbòlica moneda, davant el revers dels *poders* que la dominen, com Vida, Art, Bellesa, Somieig, Caducitat, Eternitat, Amor, Mort... els grans decrets, doncs,

Of some inexorable supremacy [...]
Sphinx-faced with unabashed augury? (THL, LXXXIX)

I, també significativament, *The House of Life* es tanca amb el sonet final *The One Hope* perquè, si en aquest món visible i real tot s'ha perdut, pot haver-hi finalment, *una sola* esperança per a l'*ànima*, la gran protagonista de tota l'aventura vital i que, com a cosa divina, s'oculta amb els vels de l'enigma i les vestidures de la poesia?

Or may soul at once in a green plain
stoop through the spray of some sweet life-fountain
and cull the dew-drenched flowering amulet? (THL, CI).

Heus ací la qüestió suprema d'una altra-vida, que planteja l'esfinx monstruosa i alada, la Mort.

Però si, com enmig de l'obscura tempesta de la mort hi apareix, claror de far, l'arc iris de l'ànima, semblantment irromp al bell mig del «Tragical shadow's realm of sound and sight / Conjectured in the lamentable nigt / [...] the soul's sphere of infinite images!» (THL, LXII) de múltiples facetes irisades i reveladores de pureses ideals i originàries, «visions of golden futures» insòlites, incomptables: llum suprema contra un món de tenebres, *The Soul's Sphere*. Aquest sonet, com la lluna plena sorgint de la nit ennuvolada, és el somni-visió d'una ànima. Ànima i somni universals que s'expressen per mitjà del superllenguatge poètic epifanitzat, plàsticament, per la particular mitologia i simbologia rituals creades per la religió del paradigmàtic pre-rafaelita.

Dante Gabriel Rossetti, revolucionari espiritual del segle dinovè, gosà connectar amb les perplexitats i els misteris del laberint interior projectant-los en l'anhel constant d'una *ànima-bessona*, com a centre de la seva obra creadora i reveladora suprema de l'esperit alat i inflammat del singular home-artista-poeta que, amb una reialesa genial traçà, enmig de la seva època innovadora i revolucionària, uns nous camins vers l'Ideal.